

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету історії та
міжнародних відносин

/Віталій АНДРЕЙКО/

«30» червня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІЙНА В КУЛЬТУРІ ЛЮДСТВА

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни
Мова навчання

перший (бакалаврський)
03 Гуманітарні науки
034 Культурологія
Культурологія
обов'язкова
українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Війна в культурі людства» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 034 Культурологія, освітньої програми «Культурологія».

Розробник: Гуцул В. М., к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та культурології

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Світлана МИШКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	3	2
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	5	3
	Лекції:	
	32	10
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
	0	0
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	53	91

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: воєнна історія, мілітарна справа, організація, стратегія, тактика, озброєння, спорядження, військовий флот, фортифікація, облогова справа, воєнна антропологія, воєнна пропаганда.

Метою вивчення дисципліни є: формування у студентів системи знань про місце збройних конфліктів та збройного насильства в людській культурі та історії, і впливу мілітарних технологій, концепцій та практик воєнних дій на цивілізаційний розвиток людства.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- загальні:

- ✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК – 1).
- ✓ Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. (ЗК – 2).
- ✓ Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК – 3).

- ✓ Цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК – 6).
- ✓ Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК – 9).

фахові:

- ✓ Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію (ФК – 1).
- ✓ Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів (ФК – 3).
- ✓ Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо) (ФК 4).
- ✓ Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства (ФК – 5).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Війни в культурі людства» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 07. «Стародавній світ: історія, людина, суспільство», ОК – 4 «Культура повсякдення», ОК 16. «Візуальна антропологія» ОК 17. Європейське Середньовіччя: історія, людина, суспільство».

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Війна в культурі людства», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Шифр	Програмні результати навчання
ПРН - 2	Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру
ПРН - 3	Створювати логічно і структурно організовані тексти з питань культурології, відповідно до спеціалізації
ПРН - 5	Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо культурних явищ, подій та історико-культурних процесів
ПРН - 6	Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів культурної практики, визначати ступінь їх актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій.
ПРН - 7	Розуміти чинники культурної динаміки, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики

Шифр	Очікувані результати навчання
ПРН - 2	Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти дотичні програми дисципліни
ПРН - 3	Створювати логічно і структурно організовані тексти дотичні воєнної культури в хронологічному та проблемному вимірах.
ПРН - 5	Збирати, упорядковувати та аналізувати інформацію щодо явищ, подій та історико-культурних процесів пов'язаних з тематикою дисципліни.

ПРН - 6	Виявляти, перевіряти та узагальнювати інформацію щодо різноманітних контекстів досліджень воєнної культури людства, визначати ступінь їх актуальності із застосуванням релевантних джерел, інформаційних, комунікативних засобів та візуальних технологій.
ПРН - 7	Розуміти чинники динаміки воєнної культури, принципи періодизації культурних процесів, їх специфічні риси та характеристики

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: екзамен, ессе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, написання аналітичних рефератів, презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: екзамен в усній формі за екзаменаційними білетами.

Розподіл балів, які отримують студенти

Змістові модулі з дисципліни «Війни в історії людства» оцінюються наступним чином:

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Модульна контрольна робота				Сума
T1	T2	T3	T4	100
25	25	25	25	

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Модульна контрольна робота				Сума
T5	T6	T7	T8	100
25	25	25	25	

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	Модуль 2
	Кількість (в годинах)	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	1 6	40
Модульні контрольні роботи	2	40
Підсумковий семестровий контроль	2	20
Разом	2 0	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка “відмінно” ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка “добре” ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка “задовільно” ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих

завдань;

г) оцінка “незадовільно” ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %. Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів .

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Два теоретичні питання. Виконання завдання потребує повної аналітичної і змістовної відповіді, кожне питання оцінюється від 0 до 20 балів.

19-20 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов’язкову, а й додаткову літературу.

17-18 отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов’язкову літературу.

14 - 16 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки.

10 -13 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання.

5-9 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальнерозуміння проблеми.

0-4 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який: - всебічно і глибоко

володіє навчально-програмовим матеріалом; - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;

- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи;

оцінку «добре» (82-89 балів, В) заслуговує здобувач, який: - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально - програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; - має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; - під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який: - в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; - опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) заслуговує здобувач, який: 8 - знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; - виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; - ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована

програмою; - допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення;

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який: - володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого

навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер;

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

оцінка «незадовільно» (0-35 балів, F) – виставляється здобувачу, який: - володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; - допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни.

Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТА, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ.

Війна як культурний феномен. Проблема насильства в людському соціумі. Форми і типологія збройних конфліктів. Поняття тактики, стратегії, мілітарної ймовірності та мілітарної доцільності і їх критика. Текстові, речові та візуальні джерела до історії воєнної культури.

Максима Карла фон Клаузевіца про війну як продовження політики іншими засобами, її релевантність, критика та спадок. Поняття «воєнне мистецтво» і його місце в дослідженнях політичної культури – Ганс Дельбрюк. Концепція воєнно-технологічного детермінізму – Лінн Вайт та його послідовники. «Нова воєнна історія» - Роберт Паркер, Крістофер Даффі та Філіп Контамін. «Воєнна антропологія» - концепція Джона Кігана. Футурологія та воєнні студії – Мартін ван Кревельд.

Тема 2. ВІЙНА НА ПОЧАТКУ ІСТОРІЇ: ДОБА КАМЕНЮ І РАННІХ МЕТАЛІВ.

Витоки первіснообщинної війни: концепція соціал – дарвінізму та його критика. Конфлікти у приматів. Концепція «примітивної війни» Гаррі Тарні-Хая та її критика. Збройне насильство в кам'яну добу: концепції, практики, знаряддя. Археологічні пам'ятки воєнної культури кам'яної доби. Війни і збройне насильство в добу ранніх металів: концепції, практики, знаряддя

Тема 3. ВІЙНА В АНТИЧНІ ЧАСИ.

Антична цивілізація та виникнення «західного способу ведення війни» згідно концепції Віктора Девіса Хансона. Грецький поліс та його мілітарна система. Війни полісів: стратегія, тактика, цілі, засоби. Грецька колоніальна експансія. Завоювання Олександра Македонського. Фаланга. Війни доби еллінізму. Найманці в античному світі. Воєнна справа античного Риму. Легіон. Війни Риму. Римський імперіалізм. Рим і його воєнне протистояння з варварським світом. «Велике переселення народів». Криза і загибель Західної Римської імперії – воєнно-технологічний аспект. Античне найманство.

Тема 4. ВІЙНА В ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.

Воєнна організація Східно-римської імперії. Воєнна справа і воєнна культура у варварських королівствах Західної Європи. Рицарство як воєнна сила: технологічний детермінізм, дифузійнізм, проблема стремені. Таранний удар списом і рицарська мілітарна технологія. Рицарська мораль та воєнна етика. Феодалізм як мілітарна система організації суспільства. Феодальна війна. Хрестові походи. Столітня війна. Фортифікації та облогова війна. Консервація та трансформація рицарської воєнної культури. Найманці в Середньовічній Європі.

Тема 5. ВІЙНА В ДОБУ РАННЬОГО МОДЕРНУ ТА МІЛІТАРНА РЕВОЛЮЦІЯ.

Проблема модернізації західного суспільства і роль у цьому процесі мілітарних технологій. Розповсюдження вогнепальної зброї. Концепція мілітарної революції та її критика. Великі географічні відкриття та колоніальна експансія західного світу. Війна на морі. Піратство і його економічне підґрунтя. Італійські війни. Кампанії іспанських Габсбургів у Фландрії та Іспанський шлях. Релігійні війни у Франції. Тридцятилітня війна. Війна за іспанську спадщину та Семилітня війна. Війна в добу європейського абсолютизму. Колоніальні війни. Перші постійні армії. Проблема мілітарної революції в Центральній-Східній Європі. Московсько-Литовські війни. Експансія Османської імперії в Центральній-Східній Європу. Мілітарна культура центрально-східноєвропейського фронтиру, оборона поточна, козацтво. Московська експансія. Поділи Речі Посполитої. Найманці в ранньомодерній Європі.

Тема 6. ВІЙНА В ДОБУ РЕГУЛЯРНИХ АРМІЙ, к. XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.

Велика Французька революція та наполеонівські війни. Концепція тринітарної війни в дії. Доба колоніальних імперій. Війни індустріальної доби та колоніальні війни. Громадянська війна у США та її вплив на розвиток американської культури. Загальна військова повинність населення та її значення у європейській культурі. Концепція тотальної війни в дії. Перша світова війна, революції, розпад імперій та виникнення національних держав. Мілітаризм і тоталітарні ідеології. Концепція інформаційної війни та пропаганда. Друга світова війна та її наслідки для культури Західного світу. Проблема найманства в модерну добу.

Тема 7. ВІЙНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX – ПЕРШИХ ДЕКАДАХ XXI СТ.

Винайдення, впровадження і застосування атомної зброї, та їх вплив на концепції цілей і засобів ведення війни. Колоніальні війни. Холодна війна як конфлікт ліберальної і тоталітарної ідеології. В'єтнамська війна. Проблема тероризму. Партизанські війни та конфлікти низької інтенсивності. Боротьба із транскордонним тероризмом. Концепція гібридної війни. Російсько-українська війна. Прогнози та тренди майбутнього воєнної культури та воєнної справи. Проблема найманства в сучасному світі.

Тема 8. МИСТЕЦТВО І ВІЙНА.

Візуальні мистецтва і мілітарні сюжети. Документальна баталістика. Візуальна пропаганда. Епічна традиція Західного світу. Війна у традиції західного літературного канону. Античні нарації про війну. Воєнні сюжети в літературі середньовічного і модерного Заходу. Антивоєнна література. Воєнний репортаж та його історія. Мілітарні сюжети у масовій культурі. Мілітарні сюжети у тоталітарних культурах. Фольклор і війна.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин 105					
	Форма навчання: денна					
	всь ого	у тому числі				
		лек ції	прак тичн і (семі нарс ькі)	ла бо ра то рні	інд иві дуа льн а ро бот а	самос тійна робота
ДЕННЕ ВІДДІЛЕННЯ						
Модуль 1						
Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТА, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ.	11	6				5
Тема 2. ВІЙНА НА ПОЧАТКУ ІСТОРІЇ: ДОБА КАМЕНЮ І РАННІХ МЕТАЛІВ.	10	4				6
Тема 3. ВІЙНА В АНТИЧНІ ЧАСИ..	10	4				6
Тема 4. ВІЙНА В ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.	15	2	6			7
Модульна контрольна робота 1	2	2				
Модуль 2						
Тема 5. ВІЙНА В ДОБУ РАННЬОГО МОДЕРНУ. МІЛІТАРНА РЕВОЛЮЦІЯ.	15	2	6			7
Тема 6. ВІЙНА В ДОБУ РЕГУЛЯРНИХ АРМІЙ, к. XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.	15	4	4			7
Тема 7. ВІЙНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX – ПЕРШИХ ДЕКАДАХ XXI СТ.	11	4				7
Тема 8. МИСТЕЦТВО І ВІЙНА..	13	2	4			7
Модульна контрольна робота 2	2	2				
Разом за семестр	105	32	20			53

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин 120					
	Форма навчання: заочна					
	у тому числі					
	всього	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
ЗАОЧНЕ ВІДДІЛЕННЯ						
Модуль 1						
Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТА, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ, ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ.	16	2	2			12
Тема 2. ВІЙНА НА ПОЧАТКУ ІСТОРІЇ: ДОБА КАМЕНЮ І РАННІХ МЕТАЛІВ.	12					12
Тема 3. ВІЙНА В АНТИЧНІ ЧАСИ..	14	2				12
Тема 4. ВІЙНА В ДОБУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.	14	2				12
Модуль 2						
Тема 5. ВІЙНА В ДОБУ РАННЬОГО МОДЕРНУ. МІЛІТАРНА РЕВОЛЮЦІЯ.	14	2				12
Тема 6. ВІЙНА В ДОБУ РЕГУЛЯРНИХ АРМІЙ, к. XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ.	10					10
Тема 7. ВІЙНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX – ПЕРШИХ ДЕКАДАХ ХХІ СТ.	10					10
Тема 8. МИСТЕЦТВО І ВІЙНА..	15	2	2			11
Разом за модулі	105	10	4			91

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Воєнна культура греко-римського світу античної доби.	4	

2	Тема 2. Рицарська культура і рицарство як бойова сила.	6	
3	Тема 3. Мілітарна революція та колоніальні війни очима учасників.	6	2
4	Тема 4. Війни індустріальної доби очима учасників.	4	2
Разом		20	4

6.4. Завдання для самостійної роботи

1. Воєнна справа та війна у культурах Стародавнього Сходу.
2. Воєнна культура Доколумбової Америки.
3. Парамілітарні формації в модерну добу.
4. Конфлікти низької інтенсивності в модерну добу.
5. Війна і воєнні культури в сучасному кінематографі.

6.5. Питання для модульного і підсумкового семестрового контролю.

1. Війна як культурний феномен. Проблема насильства в людському соціумі.
2. Форми і типологія збройних конфліктів.
3. Поняття тактики, стратегії, мілітарної ймовірності та мілітарної доцільності і їх критика.
4. Текстові, речові та візуальні джерела до історії воєнної культури.
5. Максима Карла фон Клаузевіца про війну як продовження політики іншими засобами, її релевантність та критика.
6. Поняття «воєнне мистецтво» і його місце в дослідженнях політичної культури – Ганс Дельбрюк.
7. Концепція воєнно-технологічного детермінізму – Лінн Вайт та його послідовники.
8. «Нова воєнна історія» - Роберт Паркер, Крістофер Даффі та Філіп Контамін.
9. «Воєнна антропологія» - концепція Джона Кігана.
10. Футурологія та воєнні студії – Мартін ван Кревельд.
11. Витоки первіснообщинної війни: концепція соціал – дарвінізму та його критика.
12. Конфлікти у приматів.
13. Концепція «примітивної війни» Гаррі Тарні-Хая та її критика.
14. Збройне насильство в кам'яну добу: концепції, практики, знаряддя.
15. Археологічні пам'ятки воєнної культури кам'яної доби.
16. Антична цивілізація та виникнення «західного способу ведення війни» згідно концепції Віктора Девіса Хансона.
17. Грецький поліс та його мілітарна система.
18. Війни полісів: стратегія, тактика, цілі, засоби.
19. Грецька колоніальна експансія.
20. Завоювання Олександра Македонського.
21. Фаланга та її тактичні особливості.
22. Війни доби еллінізму.
23. Найманці в античному світі.
24. Воєнна справа античного Риму.
25. Легіон – структура, склад, тактика.
26. Війни Риму. Римський імперіалізм.
27. Рим і його воєнне протистояння з варварським світом.
28. «Велике переселення народів» з точки зору воєнної історії.
29. Криза і загибель Західної Римської імперії.
30. Воєнна організація Східно-римської імперії.

31. Воєнна справа і воєнна культура у варварських королівствах Західної Європи.
32. Теорії виникнення рицарства: технологічний детермінізм, дифузійонізм, проблема стремені.
33. Феодалізм як мілітарна система. Феодальна війна.
34. Таранний удар списом і рицарська мілітарна технологія.
35. Рицарська мораль та воєнна етика.
36. Хрестові походи. Столітня війна.
37. Фортифікації та облогова війна.
38. Консервація та трансформація рицарської воєнної культури в протязом XVI -XVII ст.
39. Найманці в Середньовічній Європі.
- 40.
41. Проблема модернізації західного суспільства і роль у цьому процесі мілітарних технологій.
42. Розповсюдження вогнепальної зброї.
43. Концепція мілітарної революції та її критика.
44. Великі географічні відкриття та колоніальна експансія західного світу.
45. Війна на морі. Піратство і його економічне підґрунтя.
46. Кампанії іспанських Габсбургів у Фландрії та Іспанський шлях.
47. Релігійні війни у Франції.
48. Тридцятилітня війна.
49. Війна за іспанську спадщину та Семилітня війна.
50. Війна в добу європейського абсолютизму.
51. Перші перманентні армії ранньомодерної Європи.
51. Проблема мілітарної революції в Центральній-Східній Європі.
52. Московсько-Литовські війни.
53. Експансія Османської імперії в Центральній-Східній Європі.
54. Мілітарна культура центрально-східноєвропейського фронтиру, оборона поточна, козацтво.
55. Московська експансія. Поділи Речі Посполитої.
56. Найманці в ранньомодерній Європі.
57. Велика Французька революція та наполеонівські війни.
58. Концепція тринітарної війни в дії.
59. Доба колоніальних імперій.
60. Війни індустріальної доби та колоніальні війни.
61. Громадянська війна у США та її вплив на розвиток американської культури.
62. Загальна військова повинність населення та її культурне значення
63. Концепція тотальної війни в дії.
64. Перша світова війна, революції, розпад імперій та виникнення національних держав.
65. Мілітаризм і тоталітарні ідеології. Концепція інформаційної війни та пропаганда. Друга світова війна та її наслідки для культури Західного світу.
66. Візуальні мистецтва і мілітарні сюжети.
67. Документальна баталістика.
68. Візуальна пропаганда та війна.
69. Епічна традиція Західного світу.
70. Війна у традиції західного історіописання.
71. Воєнний репортаж та його історія.
72. Мілітарні сюжети у масовій культурі.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Комп'ютер, проектор.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література до лекційного курсу.

- Arnold T. Renaissance at War. – London, 2001.
- Black J. European Warfare 1494-1600. – London & New York, 2002.
- Guilaine J., Zammit J. The Origins of War. Violence in Prehistory. – Oxford, 2005.
- Keegan J. History of Warfare. – New York, 1994.
- Hamblin W. J. Warfare in the Ancient Near East to 1600 BC Holy Warriors at the Dawn of History. – London & New York, 2006.
- Keegan J. The Face of Battle. A Study of Agincourt, Waterloo, and the Somme. – London, 1983.
- Keen M. (ed.), Medieval Warfare: a History. - Oxford, 1999.
- Parker G. The Military Revolution. Military innovation and rise of the West 1500-1800. – Cambridge, 1996.
- Morillo S. (with Pavkovic M. F.) What is Military History? – Cambridge, 2018.
- The Cambridge History of Greek and Roman Warfare. Volume I. Greece, the Hellenistic world and the rise of Rome. – Cambridge, 2007.
- The Cambridge History of Greek and Roman Warfare. Volume II. Rome from the Late Republic to the Late Empire, - Cambridge, 2007.
- The Cambridge History of War. Volume II. War and the Medieval World. – Cambridge, 2020.
- The Cambridge History of War. Volume IV. War and the Modern World. – Cambridge, 2012.
- The Cambridge History of Warfare (edited by Geoffrey Parker) – Cambridge, 2005.
- van Creveld M. The Culture of War. – London, 2008.
- Войтович Л. та ін. Історія війн і військового мистецтва. У трьох томах. Том 1 (бл. 3060 р. до Христа — початок XVI ст.) – Харків, 2017.
- Войтович Л. та ін. Історія війн і військового мистецтва. У трьох томах. Том 2 (початок XVI – початок XX ст.) – Харків, 2019.
- Войтович Л. та ін. Історія війн і військового мистецтва: у трьох томах – Том 3 Від масових армій до відродження професійних армій (XX – початок XXI ст.). – Харків 2019.
- Герварт Р., Горн Д. Війна під час миру. Збройні конфлікти в Європі після Першої світової війни 1917 - 1923. - Київ, 2020.
- Гуцул В. Битва Тридцяти (26 березня 1351 року): бойові практики і знаряддя рицарського договірного зіткнення та його рецепції у текстах і зображеннях другої половини XIV – XV ст - Text and Image: Essential Problems in Art History. 2018. 1(5).
- Гуцул В. Битва під Форново (1495) у свідченнях очевидців та візуальній нарації. - Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтва. 2017. Вип. 2.
- Енглунд П. Полтава. Розповідь про загибель однієї армії. – Харків, 2018.
- Казакевич Г. Відгомін карніків: військові традиції давніх кельтів на землях України. – Київ, 2008.
- Колесников, К. Еллінські військові традиції на українських землях Причорномор'я (VII ст. до н. е. - IV ст. н. е.). - Київ, 2021.
- Макфейт Ш. Нові правила війни. Перемога в епоху тривалого хаосу. - Київ, 2023.
- Сокирко О. Козацький Марс. Держава та військо козацького гетьманату доби мілітарної революції. - Київ, 2023.

Література до практичних занять

- Гомер Іліада. Різні видання.
- Ксенофонт Анабазіс, різні видання.
- Гай Юлій Цезарь Записки про Галльську війну, різні видання.
- Фруассар Хроніки, різні видання.
- Жан ле Бель, Правдиві хроніки, різні видання.
- Pasek J. Ch. Рамієтнікі, різні видання.
- Гордон П. Щоденники, різні видання

Чайковський М. Кампанія над Дунаєм та в Мунтенії в часи Кримської війни 1854-1855,
Чайковський М. Шляхта обирає авантюризм – Київ, 2020.
Горліс Горський Ю. Холодний Яр. – Київ 2016.
Lawrence T. E. Seven Pillars of Wisdom, різні видання.
Маннергейм К. Г. Мемуари, Т. I – II. – Київ, 2020.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Bitwa pod Orszą 8 IX 1514 malarz z kręgu Lukasa Cranacha Starszego (fl. ca 1525-1535)
<https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/51755>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами Додаток___
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)